

(D*Ag.*)

«Allò fou un desfet, que uns s'aguantaven el ventre per no *esqueixar-se*, i els altres s'*estampien* l'occipuci, que els feia mal a còpia de riure», Pere Coromines (*Silèni*, ix, p. 124). Acc. aquesta darrera que es basa en la tècnica de «reblar amb el martell la cabota del clau, al temps que un altre l'aguanta» (el que es fa amb l'*estampidor*); als vells pescadors del Maresme he sentit amb ús intransitiu *estampir* aplicat a les peces de la barca (en el costellam, la quilla, les bordes, etc.) amb el sentit d'«estrebear-se mútuament, anar ajustada l'una a l'altra» (Sant Pol, 1928, 1930). El mot, junt amb el seu corresponent occità, ha de venir de la forma gòtica *STAMPJAN 'picolar, piconar, esclafar', d'on es passa a la idea d'«estavellar, estampir contra la paret, contra terra, etc.', forma germànica deductible de l'ags. *stempfen* i a-al. mj. *stempfen*.⁴

¿És autòcton en català aquest germanisme, e el prengüem de la llengua d'oc? Això és el que faria creure el fet que en català els diccs. no ens en facin conèixer documentació medieval (ni tan sols figura en Lacav., DT*o.*, OPou, Busa-N.), mentre que n'hi ha en llengua d'oc amb els significats de 'tancar violentament', 'fer retrunyir o petar amb gran tro': a les dades que ja en dóna el PSW (III, s. v., i Rayn.), afegim que ja el llegim en *Jaufré*: «a una porta passada / d'una gran sala longa e lada, / e puis troba-n outra petita / que fu ba<r>rada e *estampida* / de dins, e él prés a sonar / -->». ⁵

D'altra banda, de la paraula occitana hi ha diverses comprovacions indirectes i directes; sobretot el conegut terme poètic *estampida* que, havent començat per significar 'disputa sorollosa, enrenou, remor', va passar a designar una 'cançó de dansa ritmada amb picament de peus': d'ací va passar això per una banda al cat. ant. *estampida* (cites des de 1386 en Alc*M*; també en J*Marc* i L. d'Àversó (78.48), per l'altra al fr. ant. *estampie* (P*Meyer*, *Rom.* XIX, 26), on també figura amb el sentit de 'tabola', 'desori', 'lluïta tumultuosa'; en part directament des de l'occità i en part per conducte de la forma afrancesada o bé d'una pronúncia delfinesa o peitavina del mateix mot, això es transmeté encara al cast. *estampia* 'correguda impetuosa, partida brusca' (S. XIX) o *estampida* usat popularment a Castella, Mèxic, Amèrica Central i Colòmbia, i documentat indirectament per l'angloamericà *stampede*, registrat des de 1834 i manllevat del castellà de Mèxic. És també occitanisme el cast. *estampido* 'espetec, ter-rabastall d'un dispar' [1607], probablement pres de l'oc. *estampida* amb adaptació castellana als mots del tipus *estallido*, *chillido*, *chirrido*. Mentre que en català aquest mot no és genuí en aquest sentit sinó només en l'acc. tècnica documentada des de Belv.

El contrast entre la informació autòctona i antiga sobre l'occità, i la data recent de la catalana és tan fort, que fa l'efecte que els catalans haguérem de rebre el mot per conducte occità. Donem-ho com a idea acceptable. Si bé no podem assegurar, tenint en compte la varietat semàntica del mot català, el seu fortíssim sabor autòcton i gran força expressiva, que tot plegat

no es degui al caràcter fragmentari de la nostra documentació en matèria de vocabulari tècnic antic. De més a més observem que el D*Ag.* va recollir un testimoni d'*estampidor* 'martell amb què estampim, o amb què aguantem el cop' ja el 1467, i l'*AlcM* n'hi afegeix un de l'Arxiu de Vic de 1490. És evident que aquest mot pressuposa necessàriament l'existència del verb *estampir*; com també pot ser autòcton el de la dansa *estampida* ja el 1386: mentre que aquest verb *estampir* ha passat per ull a tots els nostres lexicògrafs, prova eloqüent d'aquest caràcter fragmentari de la nostra documentació; per tant hi ha també bones raons per creure que el mot gòtic es vagi transmetre directament a totes dues llengües.

DERIV.: *Estampa* [1486, Alc*M*; 1575, OPou, DT*o.*, Lacav., etc.]. «Ell contra mi! Dels éssers aquell que més amava, / aquell de qui volia la pensa per espill, / com plau als astres veure's lluhir en la mar blava, / y a un rey sa noble *estampa* mirar als ulls d'un fill», Atl., 1878 (iv, 35d); *estampilla* [1803, Belv.], probablement pres del cast. [1738, D*Aut.*]; *estampillar*. *Estampació*. *Estampada* [1840]; la cita del D*Ag.*, copiada per Alc*M*, és de llavors, i «1640» és una err. tip., car es tracta de la reina Isabel II, i de la terrible lluita perquè es restablís la Universitat de Barcelona, tan porfídiosa com condemnada a la tossuda i perpètua obstrucció de tots els poders públics espanyols. *Estampador* [1514]. *Estampat* [Belv., i cf. el *Vocabulari català de les Indústries d'Estampat, Blanqueig i Tintoreria* de R. Carreras i E. Portusach, imprès el 1909 en el volum *Vocabularis tècnico-industrials*, pàgines 115-38].

Estamper antic 'impressor': el famós impressor d'incunables ja consta com a «Johannes Rosenbach, *stamperius*, civis Barchinone» l'any 1494, i en un altre llibre del mateix any en cat., «Joan Rosenbach, *stamper*» (BABL xvi, 132); *estamperia*. *Estamperi* mall. i men. degut a un encreuament d'*estampida* amb *temperi*. Per a *estampit*, *estampida* i *estampidor*, veg. supra; del cat. *estampidor* es prengué l'arag. *estampidor* que defineix Borao «madero que se arrima a una pared ruïnosa, formando un ángulo agudo con ella, y afianzando en tierra».

CPR.: *Estamparra* ribag. 'idea fixa, dèria': *m'ha agafat l'estamparra de venir* (Bonansa, BDL*C* XIII, 297), potser format com a *estamp+parra* (o *estampi+parra*) amb un ús arcaic del verb *estampir* i *parra* nom de plantetes punxoses (*parrissa*, *parrella*=*barrella*), d'on 'dèria d'anar fent una cosa pesada com trepitjar tals herbes'.

Becastem (*bekəstəm*) 'clatellada' men., Moll (*Misc. Alcover*, 425), que no és un «mot romànic d'origen desconegut», com posa ell mateix a la p. 416; sinó segurament un mot de jargó escolar heretat del temps de la dominació britànica a Menorca, que no negligí la instrucció pública, sobretot la primària; car la primera *è* és prova esclatant de manlleu de l'anglès (cf. els mots *bebból* 'betum' < *blackball* i *blebbèrni* que cita ell mateix, i l'angl. mod. *back-of-hand* 'revés de la mà'; cf. *donar un revés* id.); el Webster cita també